

เทศน์เช้า วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๗

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

เวลาพระพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมนะ เพราะพระพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรม ธรรมอันนี้มันถึงชำระกิเลสในหัวใจของพระพุทธเจ้า พอชำระกิเลสในหัวใจของพระพุทธเจ้า มันเป็นวิมุตติสุข มันมีความสุขมาก สุขอันนี้ พระพุทธเจ้าปฏิญาณตนเวลาไปเทศน์กับปัญจวัคคีย์ “เธอเคยได้ยินได้ฟังไหมว่าเรารู้ธรรมแล้ว เราตรัสรู้แล้ว” ตอนนั้นไม่เคยพูดนะว่าเราตรัสรู้แล้ว เราตรัสรู้แล้วเลย

เวลาไปพูดกับปัญจวัคคีย์ก็ปฏิญาณตนว่า จิตนี้บริสุทธิ์ จิตนี้วิมุตติ จิตนี้พ้นออกไปจากกิเลสแล้ว ธรรมอันนี้มันถึงเข้ามาถึงหัวใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าใจ เห็นไหม ความบริสุทธิ์นี้เป็นเรื่องของส่วนบุคคล ความบริสุทธิ์นี้ไม่ต้องให้ใครชี้นำ นี่ความบริสุทธิ์ของใจ มันพยากรณ์กันไม่ได้ เว้นไว้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ารู้

ในสมัยพุทธการมีพระองค์หนึ่งเป็นพระอรหันต์นะ ตัวค่อนข้างเล็ก ๆ พระเขาไม่รู้กัน เขาเห็นแล้วน่ารักใจ ก็ไปลูบหัวเล่น ไปลูบเล่นใจ เป็นสมณะด้วยกัน ก็ลูบเล่นกัน ด้วยความเมตตาด้วยความว่ามันน่ารัก แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก อันนั้นมันเป็นบาปเป็นกรรม เพราะพระองค์นั้นเป็นพระอรหันต์ เห็นไหม องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่าพระองค์นั้นเป็นพระอรหันต์ แต่พระองค์นั้นไม่เข้าใจเลยว่าพระองค์นั้นเป็นพระอรหันต์ ไปลูบหัวเล่นใจ เพราะว่าด้วยความที่เป็นหมู่คณะกัน

ความบริสุทธิ์มันเป็นเรื่องของส่วนบุคคล มันเป็นเรื่องของใจดวงนั้นที่เข้าถึง ธรรมอันนี้มันถึงว่ามันสะอาดมันบริสุทธิ์ ถ้าธรรมอันนี้มันสะอาดบริสุทธิ์แล้ว ความที่มันจะขึ้นไปเป็นเรื่องของโลก มันเป็นไปได้ แต่เรื่องการบริหารใจ โลกเขาว่าต้องมีการบริหาร ขาดการบริหารการจัดการ การบริหารนี้โลกล้วนๆ เลย แต่เรื่องของธรรม ก็ว่าสภาวะตามความเป็นจริง เราถึงเจอการที่เขาว่างกับดัก สิ่งที่ว่าถูกต้องตามกฎหมายนี้ เพราะกฎหมายมันเป็นสภาวะแบบนั้น เป็นเรื่อง

ของโลก สิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมาย แล้วมันบริหารตามนั้นไป บริหารตามกฎหมายนั้น แล้วว่ากฎหมายนั้นถูกต้อง

มันถึงว่าเป็นกระแสของโลก ประชาธิปไตย เสี่ยงข้างมากดังไปตามเสี่ยงข้างมาก แล้วใจของคนมันหยาบมันละเอียดยิ่ง ถ้าใจของคนมันละเอียดยิ่ง สิ่งที่ว่ามันเป็นความจริงไหม มันเป็นสภาวะธรรมไหม ผู้ที่หวังสภาวะแบบนั้นต้องสร้างเครือข่ายเอาไว้ อยู่กับโลกถ้าไม่มีเพื่อน อยู่ไม่ได้ ถ้ามีเพื่อน ถ้ามีเพื่อนมีหมู่คณะ เพื่อนนี้ประชาธิปไตย มันดังกันไป

แต่ธรรม สภาวะผู้ที่มีธรรมในหัวใจนะ ไม่สนใจเรื่องของโลก สิ่งที่ว่าถ้ามีโอกาสได้บริหาร ได้สงเคราะห์โลก นั้นมันก็สงเคราะห์โลก แต่ถ้าสงเคราะห์โลกไม่ได้ มันก็เป็นกรรมของสัตว์ใช้ไหม กรรมของสัตว์สภาวะแบบนั้น เพราะใจดวงนี้มันเป็นใจที่สะอาด ใจที่บริสุทธิ์ ไม่ต้องการสิ่งใด ไม่ต้องการเงินทอง ไม่ต้องการโลกธรรมทั้งหมดเลย แต่มันด้วยสภาวะเป็นธรรมใจ มันสลดสังเวช สลดสังเวชว่าเวลาพูดกัน ศาสนาเสื่อม ศาสนาเสื่อม เราก็อ่านศาสนาเสื่อม จะสร้างการศึกษา สร้างอุตสาหกรรมการปฏิบัติ นี่เป็นอุตสาหกรรมนะ ปฏิบัตินี้เป็นอุตสาหกรรมเลย

แต่มันเป็นไปไม่ได้หรอก สิ่งที่เป็นไปไม่ได้ เพราะอะไร เพราะอุตสาหกรรมนั้นเป็นเรื่องของวัตถุ สายการผลิตต่างๆ เรื่องเครื่องยนต์กลไกผลิตออกมาตามสายการผลิตนั้น ยังมีโรงงานมากยิ่งผลิตได้มาก แต่ผลิตหัวใจของคน ผลิตหัวใจของผู้ที่มีกิเลสให้ชำระกิเลส มันเป็นเรื่องอุตสาหกรรมไม่ได้ มันถึงต้องเป็นเรื่องสภาวะที่เป็นธรรมใจ

สิ่งที่เป็นธรรมคือปล่อยไปตามแต่จริตนิสัย ต้องประพฤติปฏิบัติ ต้องเข้าป่าเข้าเขา ต้องสัปปายะ ต้องหาสิ่งนั้นเพื่อตัดแปลงตน สิ่งที่ดีแปลงตน เห็นไหม ถ้าเป็นอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมคือการปฏิบัติที่ว่าเป็นหมู่ เป็นคณะ เป็นตบๆ ที่เขาทำกันเป็นตบๆ อย่างนั้นนะ มันเป็นความกังวล เราต้องตัดออก เห็นไหม นิเวศธรรม สิ่งที่เป็นนิเวศธรรมนี้เป็นเครื่องกั้นจิต แล้วการเกาะเกี่ยวกันล่ะ

คูสิ การประพฤติปฏิบัติของครูบาอาจารย์ที่อยู่ในป่า หลวงปู่แหวนกับหลวงปู่ขาว หลวงปู่มั่นออกมาประพฤติปฏิบัติ ไปรุดงค์ในป่า แต่ผู้ที่มีวัตรปฏิบัติในหัวใจ หลวงปู่แหวนนั่งสมาธิอยู่ หลวงปู่ขาวนี้ถึงเวลาทำวัตร กวาดลานวัดไป กวาดอยู่ในป่านะ ก็ยังทำที่ไว้เพื่อจะให้ทำวัตรของตัวเอง กวาดลานวัดไป พอกวาดลานวัดไป ด้วยความไม่รู้ก็กวาดไปตามปกติ แต่หลวงปู่แหวนนั่งอยู่ในความสงบ เห็นไหม “เอ! เราก็กวาดด้วยกัน เราก็กวักไคร้กัน เรานั่งสมาธิอยู่นี้ต้องการ

ความสงบสัจ ทำไมหมู่คณะมาด้วยกันถึงได้มาทำให้มีสิ่งกระทบกระเทือนกัน” นี่ความขุ่นหมองใจเกิดขึ้นมาแล้ว

สิ่งที่ความขุ่นหมองใจนี้หลวงปู่ขาวไม่รู้ตัวใจ ก็ติดตามไปโดยปกติอย่างนั้น พอเข้าไปใกล้ไปเห็นหลวงปู่แหวน ตกใจเลยนะ “อ๊วย! หมู่กำลังนั่งสมาธิอยู่” รีบกลับไปเลยนะ รีบถอยออกมา เพราะว่าต้องการความสัจ พอหลวงปู่แหวนมีความเข้าใจก็จะไปตอบโต้หลวงปู่ขาวบ้าง เพราะอะไร ทั้งๆ ที่เป็นหมู่เป็นคณะกันนะ สิ่งนี้ครูบาอาจารย์เล่ามา แต่หลวงปู่แหวนกับหลวงปู่ขาวนี้เป็นสหธรรมิกที่รักกันมาก เวลาลูกศิษย์มาจากดอยแม่ป๋งมาที่ถ้ำกลองเพลมาถาม ถ้ำมาที่ถ้ำกลองเพลจะถามว่า “หลวงปู่แหวนเป็นอย่างไร”

สิ่งที่เกิดขึ้นมันเป็นสิ่งที่ว่ากระทบกระเทือนกัน ความเป็นอยู่ ลื่นกับพื้นมันมีบ้าง แต่ความผูกพัน ความรักกัน นี่จะพูดให้เห็นว่าการที่ว่าการต้องการสัจปะยะ ต้องการการประพฤติปฏิบัติ ก็ต้องการสิ่งที่เป็นไป ไม่ใช่เป็นอุตสาหกรรม แต่ถ้าเป็นโลก เราได้บริหาร เราจะประพฤติปฏิบัติ เราจะออก นี่คิดกันนะ จะสร้างที่ปฏิบัติ จะทำคนขึ้นมา จะให้ชาวพุทธรู้ได้ แล้วก็คิดกัน แล้วก็วางแผนกัน แล้วก็ทำกัน สิ่งที่ทำกันแล้วมันเป็นผลขึ้นมาใหม่ละ

นี่ว่าเป็นวิปัสสนา วิปัสสนา มันเป็นเป็นวิปัสสนิก นึกเอาในหัวใจของตัวว่าสิ่งนั้นเป็นวิปัสสนา แล้วกำหนดพุทโธๆ ทำสมาธิขึ้นมาในหัวใจเพื่อให้เป็นวิปัสสนาขึ้นมา ว่าสิ่งนั้นเป็นการคิดสมาธิใจ ผู้ที่กำหนดพุทโธนี้จะไม่ใช่ปัญญา จะไม่มีปัญญาเลย แล้วคิดในนิมิต คิดในสมาธิ คิดไปทุกอย่าง แต่ถ้าเป็นอุตสาหกรรมการปฏิบัตินะ ปฏิบัติแบบอุตสาหกรรม แล้วก็จะว่าเป็นวิปัสสนิก แล้วก็นึกเอา แล้วก็ศึกษาเอา

ในสมัยพุทธกาลนะ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงธรรม เวลาผู้ที่เข้าใจธรรมเห็นไหม เหมือนกับเปิดภาชนะที่คิดว่าอยู่ให้หงายขึ้นมา มีความสุขมาก มีความเข้าใจมาก นี่ธรรมอย่างนั้นก็มีอยู่ แต่มันเข้าถึงธรรมใหม่ละ ธรรมอย่างนี้เพียงแค่ว่าเจริญศรัทธาณะ คฤหัสถ์ในบริษัท ๔ ในสมัยพุทธกาล ให้ปัญญาตนกับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ให้จำว่า จะถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นสรณะ เป็นที่พึ่ง ปัญญาตนว่า ถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ นี้ปัญญาตน ก็ศรัทธา เพื่อศรัทธาขึ้นมา

นี่ก็เหมือนกัน เราอ่านพระไตรปิฎก เราศึกษาของเราขึ้นมา มันก็เป็นสภาวะแบบนั้น แต่ถ้าจะประพฤติปฏิบัติจริง มันต้องอาศัยครูบาอาจารย์ที่เข้าถึง สิ่งที่ต้องอาศัยครูบาอาจารย์ที่เข้าถึง นั้น

จะมีสภาวะธรรม นี่เป็นเรื่องของใจ ใจถ้าพ้นแล้วมันจะเป็นเรื่องธรรมบริสุทธิ์ผุดผ่องในหัวใจ สิ่งที่เป็นบริสุทธิ์ผุดผ่องในหัวใจนั้น การสงวนรักษาสິงนี้มันก็เป็นไป สงวนรักษาสິงนี้ไว้เพื่อจะให้คนเข้าไป นี่ศาสนาไม่เสื่อม ไม่เสื่อมตรงนี้ใจ ไม่เสื่อมจากหัวใจของสัตว์โลก

เวลาหัวใจของสัตว์โลกคิดประพาศปฏิบัติ มันจะหวงแหนสิ่งนี้มาก นี่ข้อวัตรปฏิบัติใจเครื่องดำเนิน สิ่งที่มีข้อวัตรปฏิบัติจะมีหนทางดำเนินไปถึงใจได้ หนทางในการประพาศปฏิบัติใจ แต่เวลาโลกเขามองกันนะ พวกนี้ไม่พัฒนา พวกนี้อยู่แบบคนล่าหลัง อยู่แบบคนล่าหลังนะ ผู้ที่พัฒนาแล้ว คุณภาพชีวิตต้องเป็นอย่างนั้น คุณภาพชีวิตต้องดีขึ้นมา คุณภาพชีวิตนะ นี่อุตสาหกรรมการผลิต ผลิตขึ้นมาว่าคิดเอาเอง หวังเอาเองตามกระแสโลก ต้องมีความสะดวกสบายพอสมควรถึงจะประพาศปฏิบัติได้

ความสะดวกสบายนั้นเป็นเรื่องของกิเลสทั้งหมด สิ่งทีกิเลสนี้คาดหมายทั้งหมด ปฏิบัติธรรมที่ไม่สมควรแก่ธรรม คือการคาด การหมาย การค้น การเคา การสภาวะแบบนั้น แต่ถ้าเราไปเผชิญกับความป็นจริง ข้อวัตรปฏิบัติ ถ้าใครมีข้อวัตรปฏิบัติอยู่ แล้วพยายามพลิกแพลงดวงใจของตัวเองตลอดไป สิ่งทีดูใจของเรา เห็นไหม หมู่คณะเวลาอยู่ด้วยกัน เวลาเข้าวัดปฏิบัติธรรมด้วยกัน เป็นเรื่องของสังคม เป็นของสังฆะ เป็นของหมู่คณะ เราต้องทำ มันจะถูกจริตหรือไม่ถูกจริตนั้นอีกส่วนหนึ่ง

แต่เวลาเป็นเรื่องของส่วนตัว เวลาเราเข้าทางจงกรม เวลาเราประพาศปฏิบัติ เวลาเราทำของเรา มันก็ดูความเป็นไปของใจ ใจมันเกาะเกี่ยวสิ่งนี้ไหม ใจมันคัดค้านสิ่งนี้ไหม ถ้ามันคัดค้าน ใครมันคัดค้าน เหตุทีคัดค้านเพราะอะไร เพราะมันขัดกับกิเลส ถ้ามันขัดกิเลส สิ่งทีเราไม่พอใจ สิ่งทีมันขัดกับเรา ถ้ามันถูกธรรมนะ ถูกธรรมถูกวินัย เราต้องพยายามประพาศปฏิบัติสิ่งนั้น เพราะอะไร เพราะนี่คือการต่อสู้กิเลสโดยอภัยบายๆ นะ

กิเลสมันไม่พอใจ กิเลสมันอยากแต่ว่า เวลาเราจะทำความสงบของเรา ก็ต้องมีข้อวัตรต้องมีสิ่งต่างๆ ต้องมีว่ามันเอาเวลาของเราไป สิ่งนั้นเวลาเราอยู่ปฏิบัติของเราเอง มันก็ไม่ได้ มันก็ไม่อยากทำ แต่พอมีสั่กนั้น มันอ้างเล่ห์ไ้ อ้างว่าหนานักแล้วไม่ทำงาน อ้างว่าร้อนนักแล้วไม่ทำงาน อ้างว่าเราผ่อนคลาอย่างนี้แล้วมันไม่เข้าสมาธิ ถ้าเราทำอย่างนั้นเป็นสมาธิ นี่กิเลสมันบังเงาในความคิดของเราตลอดไป กิเลสนี้บังเงาตลอดไปนะ มันจะพลิกแพลงให้เรารเดินไปไม่ได้

แต่ถ้าเราเข้าใจเรา เราเริ่มขัดกับกิเลส เราต้องทำสภาวะบังคับให้มัน ถึงเวลาแล้วเราต้องทำ ถ้าทำเสร็จแล้วเราก็อยกกลับมานั่งสมาธิก็ได้ ทำแล้วกลับมา กลับมาควบคุมใจของเราก็ได้ ขณะที่ทำ เราก็คควบคุมใจของเราได้ เห็นไหม ควบคุมใจของเราได้ อยู่ในที่สงบก็อยู่ได้ อยู่ในหมู่คณะก็อยู่ได้ ถ้าใจมันถึงที่สุดนะ

แต่ถ้าใจไม่ถึงที่สุด อยู่คนเดียวมันมีความสุขมาก เวลาประพฤติปฏิบัติ เวลาเข้าค่ายเข้าเข็มนั้นจะมีการประพฤติปฏิบัติของมัน เวลาเข้าหมู่คณะนี้มันจะเบื่อหน่าย เพราะอะไร เพราะมันกระทบกระทั่ง มันรับรู้สิ่งต่างๆ เรื่องของโลก มันไม่อยากจะรับรู้สิ่งต่างๆ สิ่งที่ว่าถ้าเวลาประพฤติปฏิบัติ มันถึงต้องหาที่สงบสงัดใจ มันถึงต้องหาที่สงบ ที่วิเวก ที่การปฏิบัติ แต่ในเมื่อใจมันผ่านแล้วนะ มันเป็นชีวิตแบบอย่าง ชีวิตแบบอย่าง อยู่ที่นี่อยู่เป็นตัวอย่าง อยู่ในหมู่คณะก็อยู่ได้ อยู่ในสิ่งต่างๆ ก็ได้ สิ่งนั้นมันเป็นเรื่องกระแสโลก นี่เพื่อควบคุมใจ เพื่อประโยชน์ของโลก มันทำได้หมดถ้าใจผู้ที่สะอาดนะ

สิ่งที่สะอาด เห็นไหม ธรรมวินัยนี้เหมือนทะเลมหาสมุทร มันมีคลื่น มันจะซัดสิ่งต่างๆ เข้าหาฝั่งนะ ชากศพ สิ่งที่ไม่ดี มันจะซัดเข้าหาฝั่งหมดเลย นี่ก็เหมือนกัน ธรรม ถ้าธรรมวินัยนี้มันจะสร้างสิ่งที่ผิดธรรมผิดวินัย ให้เข้าฝั่งให้ได้ แต่กระแสของโลกใจ สิ่งทีกระแสนของโลกเขาเป็นไปในสภาวะแบบนั้น เขาก็มีอำนาจของเขา นี่เทพฝ่ายมารกับเทพที่เป็นธรรม เวลาประพฤติปฏิบัติอยู่ในป่า ถ้าเทพฝ่ายที่ส่งเสริมนะ แปลงเป็นเสือ แปลงเป็นสัตว์ต่างๆ เข้ามาเพื่ออะไร? เพื่อช่วยดัดแปลงจิตของพระองค์นั้นให้เกิดความสงบเข้ามา เวลามันคิดฟุ้งซ่านออกไป มันไปตามประสา มัน ถ้ามันเห็นสิ่งที่น่ากลัว มันจะเข้าหาตัวมันเอง เข้าหาตัวมันเอง หาที่พึ่งถ้าหาพุทธโธ นี่เข้ามาได้ส่งเสริมในการประพฤติปฏิบัติ

พระนาคิตะเดินจงกรมอยู่ในป่า เทวดามายืนยังกลางอากาศ “เธอต่างหากเป็นผู้ที่ว่ามีจิตนิสสัย เธอต่างหากเป็นผู้ที่เหนือโลก เธอต่างหากจะพ้นออกไปจากกิเลส” เห็นไหม เทพที่ส่งเสริมก็มี เทพที่จะทำลายก็มี ขณะที่เห็นเทพ เป็นเทพในพระไตรปิฎกมีไว้ว่าไว้อย่างนั้น นี่เป็นเทพนะ เป็นเทพ เป็นเทวดาอย่างนั้น แต่ในใจของเรามันเป็นกิเลสล้วนๆ

ขณะที่เราเป็นธรรม เราพอใจในสิ่งที่เราเป็นธรรม ใจเราจะสงวนรักษาในข้อวัตรปฏิบัติ ขณะที่ใจของเราเป็นโลก เราจะต้องการอำนาจบาตรใหญ่ ต้องการมีอำนาจ ต้องการอยู่บนหัวคน

กิเลสมันเป็นธรรมชาติอย่างนั้นอยู่แล้ว ต้องการมีอำนาจเหนือคนอื่น ต้องการให้ทุกคนยอมรับ ทุกคนยอมรับมันก็พลิกแพลงไปตามอำนาจของกิเลส มันสร้างสมทุกอย่างๆ อย่างเป็นไป

ถ้าธรรมวินัยจะพัฒนาธรรมอย่างนั้นเข้าไป ขึ้นฝั่งไป มันเป็นประโยชน์กับใจดวงนั้น แต่สังคมโลกเป็นกระแส เป็นแบบนี้ โลกเป็นแบบนี้ เราอยู่ในหมู่สัตว์ เราอยู่ในโลก ขณะที่โลกเจริญขึ้นมา ถ้าเราเกิดพบองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สหชาติ ผู้ที่เกิดในสมัยสหชาตินั้นต้องสร้างขึ้นมา พระสารีบุตรปฎิญาณตนว่า ขอสร้างบารมีมาเพื่อให้เป็นอัครสาวก เห็นไหม ผู้ที่เขาสร้างของเขามา เขาสะสมของเขามา นี่กระแสของโลกมันเป็นไปในสภาวะแบบนี้ มันก็เป็นคุณการสร้างบารมี แต่ถ้าสร้างกรรมชั่ว มันก็ทำให้ใจดวงนั้นเศร้าหมอง ใจดวงนั้นต้องเป็นไปตามอำนาจของกรรม เรานี้สภาวะกรรม แต่การเกิดที่ว่าเราไม่มีผู้ที่ควบคุมได้ไง

ขนาดผู้ที่ควบคุมได้ ผู้ที่มีครูบาอาจารย์ชี้แนะได้ เราก็เดินตามครูบาอาจารย์นั้น ถ้าครูบาอาจารย์ไม่มี กระแสของโลก โลกเป็นใหญ่ มันก็เป็นเป็นเรื่องของกรรม เห็นไหม เราเกิดมานะ กภาพเทวิลเกิดมาพบเจ้าชายสิทธัตถะ ไม่ทันพระพุทธเจ้า นี่ยังเสียใจนะ เจ้าชายสิทธัตถะยังไม่ได้ตรัสรู้ธรรม กภาพเทวิลต้องตายไปก่อน ถ้าใครเกิดขึ้นมาเจอครูบาอาจารย์ เราเกิดขึ้นมาในปัจจุบันนี้ เราก็อยากพบหลวงปู่มัน อยากพบครูบาอาจารย์ที่จะชี้ช่องทางให้เรา เราก็ไม่ได้พบ

การที่พบครูบาอาจารย์ผู้ชี้แนะ เจอโคนาฝูง แล้วสิ่งนี้มันเป็นที่โลกเจริญหรือธรรมเจริญ ถ้าธรรมเจริญ มันจะมีความเชื่อกัน มีความเลื่อมใสกันถ้าธรรมเจริญนะ แต่ถ้าโลกเจริญ เขาต้องเอาโลกเป็นใหญ่ เขาต้องเอาอุตสาหกรรมเป็นใหญ่ เพราะอะไร เพราะสิ่งนั้นเป็นฐานให้เขาได้พึ่งพาอาศัย ให้เขาได้มีอำนาจบาตรใหญ่ มันก็เป็นเรื่องของโลกหมด

ศาสนาเจริญหรือเสื่อม เสื่อมจากโลกภายนอก เสื่อมจากหัวใจของเรา เสื่อมจากใจของครูบาอาจารย์ไหม ถ้าครูบาอาจารย์ใจนี้เป็นธรรม มันจะเสื่อมไปไม่ได้ เพราะมันเป็นอกุปปธรรม มันพ้นจากอนิจจัง สิ่งใดเป็นอนิจจัง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา แต่ขณะที่เป็นอกุปปธรรมคือเจริญแล้วไม่เสื่อมเลย สิ่งนั้นจะไม่เสื่อมอีกต่อไป เป็นสิ่งที่คงที่ คงที่อย่างนี้ตลอดไป นี่คือใจที่พ้นแล้วจะไม่มีทุกข์

แต่ใจของเราสิทุกข์ เพราะเราต้องการเครื่องปฏิบัติ เราต้องการเครื่องดำเนิน เราถึงต้องยับยั้งชั่งใจ ใจ ยืนให้ได้ ยืนของเราให้ได้ อบอุ่นใจให้ได้ ว่าทำดีต้องได้ดี ทำชั่วต้องได้ชั่วโดยธรรมชาติ โดยธรรมอันเป็นจริงอันนั้น เหวี่ยง